

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В.Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Черній А. Л. Дитиноцентризм як основний принцип діяльності закладу освіти / А. Л. Черній; упоряд. О. М. Лютко; за ред. А. Л. Черній, В. В. Доліда // Науково-методичний вісник кафедри філософії, економіки та менеджменту освіти РОППО. Рівне: РОППО, 2017. Вип. 1. С.17–19.
3. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ціннісно-світоглядний аспект / Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів III-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції 18 квітня 2018 р. м. Київ. У 2-х частинах : Ч.1./ наукова редакція, упорядкування: В. В. Сидоренко, Я. Л. Швень. К.: Агроосвіта, 2018. С. 121-128.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ДИСОНАНСИ В НАВЧАННІ МОВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН, МОВНИХ ГРУП І ОКРЕМИХ МОВ КОРИННИХ НАРОДІВ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ НАВЧАННЯ НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВИ)

*Чернухін Євген,
канд. філол. наук,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Виокремлення будь-яких соціальних груп – етнічних, конфесійних, професійних, регіональних з наданням їм особливих інституціональних прав або преференцій у межах законодавства за своєю природою здатне породжувати суперечки й конфлікти. Такі процеси є прикладом зростання суспільної ентропії або дивергенції, які спричиняють руйнування старих суспільних інститутів, вирішення накопичених суперечностей через утворення нових спільнот тощо.

У сучасному світі загальним трендом протистояння латентним соціальним конфліктам стає заклик до співіснування різних етнічних і конфесійних груп, до діалогу й співпраці в побудові спільного економічного й культурного простору, який дедалі більше набуває рис полікультурності й

багатомовності. Попри це в суспільстві триває відтворення різного роду соціальних суперечностей, вирішення яких певним чином зачіпає освітян як керманців виховних і загальноосвітніх процесів.

Особливої ваги питання суспільно суперечливих або контроверсійних тем набуло з огляду на загальну гуманізацію шкільної освіти, поширення інтегральних навчальних курсів і зростання кількості підручників і посібників з предметів гуманітарного циклу.

У царині навчання мов і літератур національних меншин або окремих мовних груп України існує низка контроверсійних питань або суперечностей, які можна характеризувати як: 1) політико-правові; 2) освітньо-ідеологічні; і 3) предметно-методологічні.

Політико-правові суперечності випливають з очевидної декларативності рамкових законів України стосовно статусу корінних народів, національних меншин та інших етнічних або регіональних груп, які не підкріплені іншими законами або законодавчими актами, які б створювали умови для їхньої реалізації. Формальна згода України на імплементацію загальноєвропейських або всесвітніх декларацій, хартій та інших документів, які регулюють права національних меншин або інших груп населення, вимагає конкретних і прийнятних постанов, без яких практична діяльність освітян завжди може бути оскаржена з боку держави як несумісна з державною політикою.

Освітньо-ідеологічні суперечності мають місце у випадку конфлікту традиційної ідеології або, ширше, культури окремого народу чи суспільної групи з панівною політикою, в тому числі національною, з офіційними ідеологемами та історичними міфами, які сповідує титульна нація або більшість населення країни. Адже державна ідеологія, задаючи певні стандарти освіти, виходить із загальнодержавних інтересів і поточної політичної ситуації, міжнародної кон'юнктури і світових освітніх трендів, що можуть бути далекі від консервативного за своєю природою світогляду народу або групи, які прагнуть зберегти національну ідентичність. За умовчанням освітні програми готуються в річищі урядових постанов – як стратегічних, так і суто тактичних,

часто ефемерних з погляду світової історії. Відтак, загальноосвітні програми в національних школах або програми навчання національних мов і літератур можуть значною мірою втрачати культурологічну окремішність – у випадку повного підпорядкування державним настановам або, навпаки, – значно відхилятися від них, тим самим збільшуючи зони можливих культурологічних конфліктів.

Предметно-методологічні суперечності виникають уже під час укладання програм для освіти мовами національних меншин або інших груп, а також окремих програм з вивчення іноземних мов. Проте на цьому етапі латентні суперечності можна приховати за узагальнюючими настановами й побажаннями факультативного характеру. На змістовому рівні дидактичного супроводу програм ці суперечності можуть бути доволі дражливими – як у мовно-літературній площині, так і в історичній. При цьому предметні суперечки можуть виникати як між представниками різних народів, так і поміж членами етнічної або іншої групи.

Загалом вразливою, з огляду на конфліктологію, є майже вся культурологічна тематика навчання, позаяк саме культура народу робить його винятковим, не тотожним іншим народам. Тому будь-яка властиво народна риса, особливість світогляду або факт історії можуть бути розглянуті як небажані в освітньому дискурсі, як такі, що суперечать аналогічним рисам, особливостям або фактам історії іншого народу. Проте в межах окресленої етнічної групи розбіжності у світогляді або в оцінках подій теж можуть бути разючими.

Для вирішення культурологічних суперечок зазвичай пропонують віднайдення спільних гуманітарних цінностей та оминання конфліктонебезпечних зон. Такий шлях на практиці веде до нав'язливого повторення «прописних істин» і переміщення дражливих тем у позашкільний простір у надії, що вони там вщухатимуть у якійсь природний спосіб.

Інший, «психоаналітичний» підхід полягає в обговоренні хай навіть найболючіших тем, якщо вони залишаються питомою частиною народного світогляду, з метою тим самим позбавити їх статусу небезпечних.

Під час навчання новогрецької мови в закладах загальної середньої освіти України вчителі стикаються з низкою контроверсійних питань, які вкладаються в окреслені вище категорії суперечностей. Так, учням – надазовським румеям та урумам, важко пояснити, чому їхні народи позбавлені права назви корінних, якщо їхні предки перебували на території України вже понад дві з половиною тисячі років тому. Це – типова політико-правова суперечність, причина якої нехтування думкою вчених, експертів з етнології та всесвітньої історії.

З іншого боку, зарахування урумів і румеїв до загалу українських греків і ототожнення їх із греками Грецької Республіки порушує етнокультурні традиції народів і також суперечить висновкам експертів, викликає когнітивні освітньо-ідеологічні дисонанси в процесі навчання їх нерідної їм новогрецької мови. Водночас, новогрецька мова може вважатися рідною для інших грецьких груп України, а не «іноземною», якою вона є сьогодні.

Нарешті, чинні в Україні програми з новогрецької мови за своїм предметно-методологічним змістом і підбором текстів свідчать радше про утримання від контроверсійних тем самої грецької культури й мови, аніж про їхній всебічний та аналітичний розгляд.

Для виправлення стану справ з навчанням рідної мови серед усіх національних меншин України потрібні зміни в законодавчій базі, наукова корекція чинних освітніх програм і підготовка методичних і дидактичних матеріалів, побудованих з урахуванням зазначених суперечностей і недоліків.

Ключові слова: новогрецька мова, культурологічні суперечності, румеї, уруми.